

Ivan Binar

REKONSTRUKCIJA

29

Ujutru je ušao čuvar sa papirom u ruci. Osvrnuo se po ćeliji i čutao. Posmatrao je napeta lica oko sebe. Blago se nasmešio.

– Barta Jirži, četrdeset dva, pročitao je sa papira.

– Ovde! viknuo sam vojnički.

– Spakujte stvari i čekajte! Tresnuo je vratima za sobom.

Počeo sam da rasturam krevet, da sklapam čebad i čaršave. Ruke su mi se tresle.

Našlo se nekoliko ljubaznih pomoćnika, shvatili su koliko sam smeten.

– Puštaće postepeno, tešio se Lađa Spjehal, – prema paragrafima, da ne prave haos.

Svezao sam zatvorski imetak u ranac, seo na golu slamaricu i tupo zurio pred sebe. Zatim je po mene došao čuvar. Nijedno ime više nije pročitao. Rekao sam čaos i izašao iz ćelije.

Kod rešetkastih vrata je već čekala grupica srećnika sa rančevima. Čuvar je otključao. Išli smo kroz zatvor, praznim hodnicima, a naši koraci su snažno odjekivali. Preko centralnog dela ka prijemnom. Tamo nas je čuvar zaključao u ćelije. Pristizali su novi, iz drugih zgrada, niko međutim nije bio iz Pisarnice, niko poznat. Oko deset su otključali i pozvali nas u salu. Tamo sam video Honzu Petšika, ali Pavke nije bilo. Seo sam pored Honze i lica su nam blistala. Za razgovor nije bilo vremena. Došao je upravnik zatvora, pukovnik Ježek i pročitao kako stoje stvari s amnestijom. Odnosi se na sve ovde okupljene. S obzirom na veličinu zatvora, nije nas bilo mnogo. Odnosila se i na neke paragrade 1. poglavљa krivičnog zakona. Kazna nam je bila oproštena uslovno na dve godine. Kroz dvanaest dana bi mi ionako istekla, a zahvaljujući ovoj amnestiji biću doduše na slobodi, ali uslovno na još dve godine. Nema veze. Odlaziće se postepeno, pola danas, druga polovina sutra. Treba da budemo strpljivi, svi će doći na red.

Čekao sam nestrpljivo. Užasavala me je pomisao da bi trebalo još jednom da prenoscim ovde. Razvlačili smo se po nenameštenim krevetima, pušili i tresli pepeo ispod sebe. Radovalo me je što među nama nije Melihar. Najzad sam ga se otarasio. U podne smo išli po ručak. Centralni deo je bio počišćen, samo su kuvari u belom gledali u kazane. Ćutke su zahvalatali jelo skoncentrisani na punjenje tanjira i njihovo izdavanje. Bez uobičajene opaske, tužni, tragično očajni što nisu među nama, puni loše prikrivene mržnje prema nama. U njihovim postupcima bilo je nepravednog, ali ipak razumljivog prebacivanja.

Ponovo su nas zatvorili u ćelije na prijemnom. Mirio sam se s mogućnošću poslednjeg noćenja u zatvoru Bori. Pušten sam ipak u poslednjoj grupi tog dana, iz susedne ćelije se pridružio Honza Petšik. Odveli su nas u podrum, tamo smo predali sve što nam nije pripadalo i zadržali svoje lične stvari: malo duvana, znatno oguljene tenis-patike, nekoliko pari čarapa. Svežanj pisama, među njima telegram od mame, Helenino pismo iz rodilišta i Petrovi crteži. Sve je išlo glatko. – Brzo, brzo, muški, nema se vremena, to mora brzo da ide! I mi hoćemo kući. Službena pisma ostavite, ostale spise na gomilu.

- To je pismo od supruge iz porodilišta, upravniče.
- Ne zanima me, na gomilu.
- To mi je nacrtao sin.
- Ne zanima me, na gomilu. Telegram možete da ostavite, to bi mogao da bude zvanični službeni dokument. Haj'te, čoveče, hoćete da ostanete ovde?

Potom su nas provukli kroz službene prostorije, isplatili nešto novca, koji nam je pripadalo, to već u civilnoj odeći, vratili sat i prsten. Još jednom, poslednji put, preko centralnog dela. Sreli smo grupu zatvorenika predvodenu Ladom Spjehalom, Melihar nije bio među njima. Vraćali su se sa prekovremenog rada, išli pogrebnim korakom očiju uprtih u pločice.

Nekoliko potpisa, autobus, kapija se otvorila. Poslednje zbogom, Bori! Na ulicu o kojoj se sanja, sunce je bilo iza oblaka. Ali ono tamo neće večno ostati! čuvari nisu imali automate, nedostajao je i pas, niko nije imao lisice na rukama. Bez Pavke. Poslednje direktive upravnika:

– Budite svesni, muški, da na vas motre. Svuda na stanicama su patrole javne bezbednosti, znaju za vas. Da se ne vratite nazad! Prijatno i ponašajte se kao primerni građani.

Ispred železničke stanice smo pohrlili iz autobrašnara. Pandur, koji nas je držao na okupu je nestao. Bila je to raznolika skupina ljudi. Elegantni i odrpanci, mladi i stari. Samo nam kosa još nije porasla. Stajao sam pored Honze Petšika i gledao za autobrašnaru, vraćao se nazad u zatvor. Stepenicama smo se popeli u hol železničke stanice. Tamo su stajala dva policijaca sa radio-stanicama i pendrecima, gledali su nam u ošišane potiljke. Prošli smo ponosno pored njih. Saznali smo da voz za Prag ide tek za četrdeset minuta. Stanični restoran je bio pun puštenih zatvorenika, ali ipak smo našli prazan sto.

– Je li slobodno, momci? Samo što smo seli, kod stola je stajao čovek čija je glava neobično podsećala na sijalicu. Melihar. Besmrtni špicl je napustio kapiju zatvora i tu je među nama. Pred očima mi se smrklo.

– Briši! rekli smo obojica.

– Brišem, rekao je Melihar i iskezio nam se. Istim vozom kao i vi. Seo je za susedni sto i nije nam ponudio ni cigaretu.

– Šta se tu može, rekao je Honza, – ne možemo da ga ubijemo, kurvu cinkarošku.

– Moramo da se pomirimo sa tim da postoje. Naručili smo pivo, koje je u ovom gradu potvrđeno kao odlično i tanjur pravog jela. U kiosku na peronu su imali rum u pljosnatim flašama. Kupili smo jednu i ušli u voz. Bio je to brzi voz. Seli smo i krenuli.

– Pavku neće pustiti, rekao sam, – javni državni tužilac ga drži u šaci.

– Znam, rekao je Honza, – dobio sam krišom poruku od Mihaela. Otvorio sam pljosku sa rumom i pružio je Honzi. Ne možemo da mu pomognemo, ali možemo makar da pojedemo u njegovo zdravlje. Bilo je veće i voz nas je vozio ka Pragu. Prošlo je, idemo kući.

U Pragu smo sišli i pozdravili se. Honza je išao da poseti dedu na žiškovu, a ja sam se javio kući i čekao svoj voz. Izaći će iz njega tek ujutru.

Dremao sam na sedištu druge klase, noć je bila duga. Vraćao sam iz zatvora. Deo života sam ostavio тамо. Koliki deo? Bila je to mala epizoda, ipak se ništa nije desilo, vozovi idu kao i pre. Razdanilo se i bio sam kod kuće. Na stanicu je visio transparent sa natpisom: DOBRO NAM DOŠLI, DRAGI PRIJATELJI!

Grupica ljudi mi je mahala u susret. Natpis je tamo bio od juče, prolazila je tuda sovjetska delegacija sa drugom Leonidom Brežnjevim. Bio je obučen u plavu trenerku sa zaštitnim šlemom na glavi. Ljudi iz grupice, koji su mi mahali, bili su moji i Pavkini priatelji. Samo što Pavka nije došao. Najbrže mi je pritrčala Helena.

Stajali smo u tramvaju i čitali; stezali smo ruke i gledali se. Bila je mršava i lepa. Bila je moja, moj ispunjen san. Privila se uz mene, bila je tako blizu da joj je lice postalo nejasno. U nejasnom licu svoje žene sam video budućnost. Ne pesimistički, niti dobro promišljeno. Video sam tamo budućnost onakvu, kakvu prijelekujem. Kao u onoj nenapisanoj knjizi *O kući drveta* – jarkih boja, najlepšu. Onakvu, na kakvu svako ima pravo.

Od tramvajske stanice imamo još malo peške. Gospoda Novakova je stajala na trotoaru ispred zgrade i gledala uvis.

– Dobar dan, gospođo Novakova.

– Dobar dan, učitelju. Znači ponovo ste kod kuće. Proletelo je to, uskoro će proleće. Već sam čula kosa.

– Već je proleće, gospođo Novakova!

Ustrčali smo uz stepenice, nisam stigao ni da stavim ključ u bravu, a vrata su se otvorila. Na pragu je stajao Petar, izgledao je zbumjeno.

– Tata, već mi raste Zub, pohvalio se. Podigao sam ga i lako bacio uvis. Odnekud spolja sam začuo tihi zvuk violine. Petar me je uzeo za ruku, zaverenički se nasmejao i odveo me u spavaću sobu. U spavaćoj sobi je bio krevetac, u njemu je ležalo majušno dete. Ležalo je na stomačiću i sa nevešto podignutom glavom, gledalo je ovaj ogromni svet ispred sebe.

– Hteli smo da te iznenadimo detetom, ali to je devojčica, rekao je moj sin.

– Trebalo bi da radiš nešto pametnije nego što pišeš knjigu o zatvoru, rekao mi je Pavka i odložio poslednju stranicu mog nedovršenog rukopisa na pisaći sto. – I taj naziv! Rekonstrukcija!

– Nemoj to da umastiš, rekao sam. Dodeš, smažeš sav hleb i mast i još kritikuješ. Sedeli smo u dnevnoj sobi, Helena je bila na roditeljskom sastanku u specijalnoj školi, gde su je prebacili pošto sam osuden, a mala Helenka je u dečjoj sobi crtala gladivošće.

– Kakva je to rekonstrukcija kada gomilu stvari izostavljaš, od troje ljudi napraviš jednog, ne pridržavaš se hronologije i još izmišljaš. Gospodin Frost je već odavno mrtav, a ja nikada nisam bio učitelj. Taj mladić što me je udario u Borima se nije zvao Melihar već Oldžih Doleček i imao je glavu okruglu kao pomorandža. Glavu kao sijalica, pak ima naš drugar i dobrotvor, Baltazar Vimazal. Kakva je to hotimičnost, kakva je to čudna analogija? Bolje da si napisao operetu *Udarnik iz rudnika Crveni oktobar*, možda bi onda našao bolji posao. Ili bi već konačno trebalo da napišeš tu svoju večitu knjigu *O kući drveta* i izmisliš novo društvo, koje bi nešto vredelo. Rado bih pročitao kap optimizma.

– Pa za to bi me zatvorili.

– A za ovo neće da te zatvore?

Uhvatio sam Pavku za rukav i odvukao ga u kupatilo. Pustio sam vodu i još, radi sigurnosti, podesio na tranzistoru pleh-muziku. Čovek nikad ne zna.

– Pa dobro, nije to nikakva rekonstrukcija niti faktografska književnost, nikome to neću dati. Mogu da pišem bilo šta, kažnjivo je širenje. Sakriću to u ostavu sa krompirima,

a ti si jedini koji za to zna. Ako me zatvore, napraviću ti od glave sijalicu i ubaciću te u sledeću knjigu u malo drugačijoj ulozi.

– Nećeš da se istuširaš kad smo već u kupatilu? pitao je Pavka.

Nisam se istuširao. Sedeli smo na ivici kade i žestoko brbljali protiv države, o tome kako bi trebalo da izgleda novo, bolje društvo. Završio sam jutarnju smenu u mašinskoj hali, a Pavka se spremao za noćnu u fabrici za prečišćavanje otpadnih voda. To je bilo bolje od ređanja cigli. Onda je došla Helenka i saopštila nam da je čika upalio malo svetlo.

– Kakav čika, Helenko?

– Pa ovaj što je došao.

Zatvorio sam vodu i otisao u dnevnu sobu. Za mojim pisaćim stolom je sedeо naš drugar i dobrotvor Baltazar Vimazal. Onaj, koji nam je sredio da ne moramo da ređamo cigle. Već odavno su mu oprostili, radio je za valjkom jedva pola godine. Ima svoju kancelariju sa imenom na vratima, potpisuje i pečatira papire i ima mnoštvo uticajnih poznanika preko kojih se ponešto može srediti. Sedeо je za stolom i listao rukopis pod nazivom *Rekonstrukcija*.

– Helenka mi je otvorila, rekao je kao objašnjenje. Mislio sam da se kupaš, pa sam malo čitao. Dobro je to. Zaista imam onaku sijalicu? Mislim da malo preteruješ.

– Čiko, upali malo svetlo, moljakala je Helenka.

– Kakvo malo svetlo, Helenko? Baltazarova sijalica je pocrvenela.

– Blik!

Tek sada sam primetio da pored stola stoji torba.

– Šta imaš u toj torbi, Baltazare? procedio je Pavka kroz zube.

– Fotoaparat, šta bi... Onda, momci, ja već... Moram.

– Sačekaj, Baltazare, zloslutno je šaputao Pavka. Baš bih voleo da znam kako je *Ujka Vanja* dospeo u ruke policajcima. Mnogo sam o tome razmišljao. To nije mogla da bude Ivona Klimešova, ona ga nije imala u rukama. Ali ti si imao rukopis nedelju dana kod kuće na čitanju.

– A šta si sada ovde fotografisao, Baltazare?

Baltazar je zgradio torbu, gurnuo Helenku i pojurio ka vratima. Dok sam je podigao, već je jurio niz stepenice, Pavka za njim. – Odmah se vraćam, rekao sam Helenki i potrčao za Pavkom. Ispred zgrade su stajala dva policajca u uniformi, jedan je držao Pavku za rukav i listao njegovu ličnu kartu. Drugom sam ja upao u naručje.

– Kuda tako brzo, gradanine. Pokažite nam i vi ličnu kartu!

Sa druge strane ulice nas je posmatrao Baltazar Vimazal sa torbom preko ramena. Onda je okrenuo leđa i polako, neometano se uputio ka zgradi u kojoj radi naš poznati major. Onaj, koji na unutrašnjoj strani vrata metalne kase sa spisima ima zlepjenu fotografiju Josifa Visarionoviča Staljina.

Ostrava, Beč 1975–1977

P. S.: Ova knjiga je nastala pre četvrt veka. Sada već pišem drugačije.

– odlomak –

(Sa češkog prevela **Gordana Savić**)